

waarbij je de liefde vergeefs ziet binnenbreken in het politieke veld. Vergeefs, want de oprechte liefde van Virgilia voor Coriolanus, die van Portia voor Brutus en die van Calpurnia voor Caesar kan de ondergang van deze mannen niet verhinderen, meer nog, deze politici gaan alléén ten onder, niet eens als liefdeskoppel. In *Antonius & Cleopatra* verschuift de focus naar het intieme, als voornaamste reden van bestaan¹⁰, en is het plots de politiek die de rol van indringer vervult. Met succes, deze keer. ‘Politiek en privé gaan niet samen, politiek bedrijven vergt een koel hoofd’, zegt Van Hove. Maar de maatschappelijke verantwoordelijkheid om aan politiek te doen (als Romeins staatsman, als koningin van Egypte) valt deze twee mensen *willens nillens* op het hoofd. Het grote verplettert hier met andere woorden het kleine, de politiek vreet de liefde op. En dat, lijkt Van Hove te willen zeggen, is de echte tragedie. Hij typeerde de drie stukken zelf als vertrekkende vanuit het ‘lichaam’ (*Coriolanus*), het ‘hoofd’ (*Julius Caesar*) en het ‘hart’ (*Antonius & Cleopatra*). Het idee voor *Romeinse tragedies* ontkiemde niet toevallig bij het derde deel: ‘Ik herlas twee jaar geleden *Antonius en Cleopatra*, ontdekte verwijzingen naar *Julius Caesar* en ontdekte daarbij *Coriolanus*, dat ik amper kende.’¹¹

Met oneindig veel menselijkheid wordt de tragedie van het hart op scène gezet. De keuze

om het publiek bij het derde deel verplicht terug in de zaal te zetten zou je kunnen interpreteren als een gebaar van schroom – voor het eerst in de hele cyclus. De *Jerry Springer*-show is afgelopen, nu is het tijd voor echte emotie. Of je zou er, vanuit psychoanalytische hoek, een reflex van zelfbescherming in kunnen zien. De dynamiek tussen Liefde en Dood appelleert in niet geringe mate aan de onderbuik – nog dichter komen zou gevaarlijk zijn, de kans dat je op jezelf stoot is reëel. Over die dimensie in de kunst waar het rationele zich terugtrekt zegt Van Hove: ‘In een museum, schouwburg of bioscoop wil ik ondergedompeld worden in chaos. Ik wil verward worden, bang zijn, hoop hebben. (...) Kunst zorgt ervoor dat we onze diepste angsten, frustraties en verlangens kunnen beleven in musea, concertgebouwen, theaters en bioscopen. Wij gaan naar onze theaters om te beleven waarvoor we in ons dagelijkse leven angst hebben of waarnaar we intens verlangen.’¹² Maar van op veilige afstand, of het verlangen vreet je op.

Betekent de dubbele zelfmoord van Antonius en Cleopatra dan een overwinning van het publieke op het persoonlijke? Gaat liefde dan werkelijk ten onder aan plicht? Zo zie ik het niet. De liefde zegeviert net, in het eindeloze sterven van Chris Nietvelt en Hans Kesting, geen ‘larmoyant lamento’ maar een lofzang

op de chaos waarover Van Hove het had. Hun dood is een geprononceerde keuze voor een liefdeshuwelijk, een bezegeling van hun liefde, een verzet tegen de almacht van het politieke in *Coriolanus* en *Julius Caesar*. En dat verzet geeft het koppel niet licht op – het moet ‘t-e-r-g-e-n-d’ lang zijn tijd nemen. Met het gewicht dat Van Hove aan zijn *Antonius & Cleopatra* toekent, erkent hij – zélfz hij! – dat er een gebied bestaat waar de liefde ontsnapt aan grote determinerende mechanismen als politiek of ethiek. Het zijn de gaten tussen het spinrag, daar waar de ratio niet komt, maar je enkel kunt liefhebben, en offeren aan de goden. ©

- 1 Uit de Machiavellilezing die op 9 januari 2008 door Ivo Van Hove werd uitgesproken in Den Haag. De tekst *De kunst is een ontembaar wild dier* is te lezen op www.stichtingmachiavelli.nl.
- 2 Wouter Hillaert, ‘Ivo van Hove schittert met Romeinse “Ten Oorlog”’, *De Morgen*, 21 juni 2007
- 3 Ivo Van Hove in ‘Ik ben altijd al een zondagskind geweest’, *Zoneo9*, nr. 204
De verknoping van publiek en privaat lijkt trouwens ook die andere grote Vlaamse regisseur te fascineren: denk bijvoorbeeld aan de manier waarop Guy Cassiers in *Wolfskiers*, het tweede deel van zijn Trilogie van de Macht, drie grote historische figuren portretteert.
- 4 Ivo Van Hove in zijn Machiavellilezing, cf. supra
- 5 Ivo Van Hove in ‘Ik ben altijd al een zondagskind geweest’, *Zoneo9*, nr. 204
- 6 Geert Sels, ‘Moord op de zetel naast je’, *De Standaard*, 13 september 2007; Hein Janssen, ‘Huilverwekkende multimediashow’, *de Volkskrant*, 19 juni 2007; Hana Bobkova, ‘Van Hove en Versweyveld scheppen nieuwe theaterkosmos’, *TM*, nr. 6, september 2007
- 7 Wouter Hillaert, ‘Ivo van Hove schittert met Romeinse “Ten Oorlog”’, *De Morgen*, 21 juni 2007
- 8 En, post factum, ook de laatste productie *Angels in America*, waarin een eindeloos uitgesponnen sterfscène van hoofdpersonage Roy Cohn (alweer Hans Kesting, de arme man) reminiscenties oproept aan Antonius’ dood en (zoals voorts ook de hele productie) nog uitgesprokener getuigt van een ongebreideld romanticisme.
- 9 De Griekse historicus Plutarchus noemt Marcus Antonius in zijn *Parallele levens (Bioti paralleloi)* ‘de oogappel van Dionysus’. Shakespeare gebruikte Plutarchus’ ‘levens’ als inspiratiebron bij het schrijven van zijn tragedies.
- 10 Denk aan Antonius’ hartstochtelijke vervloeking aan het begin van het eerste bedrijf, terwijl hij zich in Egypte bevindt: ‘Let Rome in Tiber melt/and the wide arch/of the ranged empire fall!/Here is my space.’
- 11 Wouter Hillaert, ‘Ik geloof niet in het grote gelijk van één personage’, *De Morgen*, 13 september 2007
- 12 Ivo Van Hove in zijn Machiavellilezing, cf. supra

HET THEATERFESTIVAL 08

De keuze van de Jury Vlaanderen (Kristof Jonckheere, Karlien Vanhoonacker, Jur van der Lecq – jurycoördinatie Don Verboven):

Compagnie Cecilia & HETPALEIS (B), Altijd Prijs • ZEVEN / Inne Goris (B), Droesem (4+) • KVS (B), Global Anatomy • Theatergroep MAX (NL), Het geheven vingertje (10+) • STILLLAB / Kris Verdonck (B), I/II/III/IIII • Damaged Goods & Mumbling Fish (B), *MAYBE FOREVER* • Toneelgroep Amsterdam (NL), Romeinse Tragedies • MaisonDahlBonnema & Needcompany (B), The Ballad of Ricky and Ronny – a pop opera • JAN (B), Thierry (16+) • NTGent & Wunderbaum (B), Tien Geboden – deel 1 • Huis a/d Werf & Dries Verhoeven (NL), U bevindt zich hier • Bad van Marie (B), www.win-eeen-auto.com

Selectie uit de keuze van de jury Nederland, ook te zien op het Theaterfestival in Antwerpen:

Laura van Dolron (NL), Laatste Nachtmerrie • Hotel Modern (NL), Rococo • Abattoir Fermé (B), Tourniquet